

Ane Helene Gjelstadi-
le jäi **Sauendi Mann**
silma perekonna
haua, kus kihnlane
märkis: "Varsti olen minagi siin".
Tõlgi abil küsis fotograaf, kas ta
tohib naist koju saata. Ja kui väike
laps lippas Sauendi Mann üle aasa
ja läbi metsa kodutallu, külaline
kannul.

Leiti ühine keel: räägiti käte
abil. Žestid ja pilgud vahendasid lu-
gusid Manni lapse- ja noorpõlvest.

"Ta elu saatis sügav kurbus,"
kirjutab Gjelstad raamatus. Nõu-
kogude ajal viidi naine tööle met-
sa. Sinna pidi ta kaasa võtma oma
väikse poja, kes jäi langeva puu alla
ja hukkus. Kurb mälestus painas
ema elu lõpuni.

Fotograaf valis portree Sauendi
Mannist (foto 2010) raamatu kaa-
nepildiks. Tema silmist ja keksle-
vast sammust peegeldus noorus-
likkus, teatud lapselikkus.

Anne Helene Gjelstad

“Ta soovis, et
lastelastel oleks
temast ilusad pildid”

Enim on Norra fotograaf veetnud aega **Lohu Ellaga** (foto 2005). Neid ühendab armastus tekstiilikunsti ja käsitöö vastu. Gjelstad kutsus Ellat oma Kihnu mammaks, õppides temalt sealse rõivakultuuri kohta, mõistmaks, mida, kuidas ja millal kanda.

“Ella rääkis mulle lugusid lapsepõlvest: sellest, kuidas koolivormi ostmiseks sõideti linna. Ja kuidas ta õppis õmblemist oma emalt,” avaldas Gjelstad. “Sellestki, kuidas tol ajal hakkama saadi, mida süüa oli.”

Lohu Ella on norra silmis sõbralik ja lahke, alati abivalmis, suure südame ja ilusa naeratusega. Avatud, emotsionaalne. Ajaloost rääkides kipub tal pisar silma. Ta nutab, kui kuuleb üht laulva revolutsiooni lauludest. “Nad ei pelga oma elust avameelselt rääkida,” tõdes Gjelstad.

Anne Helene Gjelstad

Mare Mätas

Anne Helene Gjelstad

Norra fotograaf **Anne Helene Gjelstad ja Lohu Ella**. Gjelstad toonitas, et ta on teinud endast oleneva, andmaks Kihnu ja Manija ajaloost, kultuurist, käsitööst ja naistest võimalikult täpse ülevaate. “Nemad avasid mulle oma ukse. Mina suhtun neisse fotode ja kirjutistega austusega,” märkis norrakas.

Norra fotograaf Anne Helene Gjelstad pani veebruaris ilmunud inglise- ja norrakeelse raamatu pealkirjaks “Suur süda, tugevad käed” (“Big heart, Strong hands”), viidates Kihnu ja Manija naiste küllalislakusele, sõbralikkusele, füüsilisele ja vaimsele jõule, mis kandnud lapsi, pere, talu ja kogukonda.

“Ma ei ole end saarel iial tundnud üksi. Mind on avasüli vastu võetud ja tegemistesse kaasatud. Kihnust on saanud minu teine kodu: ma ei oska endalegi seda põhjendada,” rääkis norrakas. Fotol **Oja Anni** aastal 2010.

Laura Vadam

Mis on foto? On see minevik, olevik või tulevik? Jälg või mälestus, millegi säilitamine või millestki kinnihoidmine? Tegelikkus või selle läikiv peegeldus?

Nii mõnigi meist oskab lapsepõlvest rääkida just tänu piltidele, mida vanemad albumisse kogusid. Mõtleme, mis mälestusi hoiab kaader? See liikumatu, sekundipikkune hetk? Vastus: palju.

Foto ütleb rohkem kui 1000 sõna. Ja vahel tundub, et see on tõsi. Kui Norra fotograafi Anne Helene Gjelstadi pildid Kihnu ja Manija naistest Briti ajalehe The Guardian veebilehel mõni nädal tagasi esimest korda silma jäid, ahmisin õhku. Libistasin arvutihiirt mitu korda üles-alla, uurides ja puurides igat pilti. Fotod, mis vaatajat esmapilgul oma ülesehituse, värvide ja kvaliteediga haaravad, avavad end teisel ja järgmiselgi pilgul uuest küljest.

Nii ongi kohatu öelda, et pilt on vaid hetk. “See on lugu, mida peab tuleviku tarvis

hoidma,” võttis pea tunnise vestluse kokku Gjelstad, kellele kõnealune projekt tähendas rohkemat kui dokumenteerida hääbuvat kultuuri. Veebruaris ilmunud raamatu “Suur süda, tugevad käed” (“Big heart, Strong hands”) loomine algas mõttest pildistada Kihnu ja Manija tekstiilikunsti ja käsitööd.

Kõik muutus, kui 2008. aastal Kihnut külastanud norrakas kutsuti Koksi Leida matuseremooniale. “Ma nägin midagi, mis oli ainulaadne, eriline ja emotsionaalne,” mäletas Gjelstad. “Siis mõistsingi, et mu projekti

Ma nägin midagi, mis oli ainulaadne, eriline ja emotsionaalne. Siis mõistsingi, et mu projekti keskmes peavad olema vanad naised.

Anne Helene Gjelstad

keskmes peavad olema vanad naised.” Kultuur algab neist ja lõpeb nendega.

Pildivaramusse kogus Gjelstad fotosid 11 aastat. Kaamera ette jäi ligemale 35 naist. Neist umbes kümme on veel meiega.

Gjelstad tuli Eestisse esimest korda 20 aasta eest. Tollal disaineri ja tekstiilikunstnikuna tegutsenud naine rajas Hiiumaale kudumisäri. Jutud meie kandi meistrite näputööst jõudsid temani varem. Siin oli ta eesmärk pakkuda väljundit tööta naistele. Ettevõtte toimis Kärddlas pea viis aastat.

2005. aastal korraldas tekstiilikunstnik Anu Raud Põhjamaade kudumise sümposiumi, mille raames jõuti Kihnugi. Kuigi Gjelstad lõpetas äri pool aastat hiljem, jäi teda kummitama see Liivi lahe väikesaar ning selle käsitöö ja kultuur.

“Ma olin siis 50aastane ega teadnud, mida edasi teha,” oli Gjelstad avameelne. “Teadsin, et tahan õppida fotograafiat ja kirjutada käsitööst. Mõtlesin, et ehk teen raamatu Kihnu käsitööst.”

Nagu öeldud kujunes ettevõtmisest midagi suuremat, kui Gjelstad oodatagi oskas. Matusele kutsutud ja seeläbi saarerahva tavasid kõrvalt jälginud naine mõistis, et ta ei sattu-

Kuid ta pojal ei olnud ühtegi kaadrit, kus ta on koos emaga.

Anne Helene Gjelstad

nud tekstiili- ega käsitöö-Mekasse, vaid kultuurist ja ajaloost tulvil kogukonda. Ta leidis end ümbritsetuna inimestest, kelle elu olid saatnud kannatus, kurbus ja nälg, ent kelle silmist peegeldus lahkus ja sõbralikkus.

“Kui olin väike, öeldi meile, et ameeriklased on sõbrad ja venelased nagu ülejäänud Nõukogude Liidu vabariikide rahvad meie vaenlased,” meenutas Gjelstad. “Aga kõikjal on häid inimesi. Mäletan, kuidas mu vanemad vaatasid telerist uudiseid, kui NSVL hakkas purunema. See kõik läks meile korda. Me hoolisime Balti riikidest.”

Seda erilisem oli võimalus astuda mitukümmend aastat hiljem sisse kihnlaste kodudesse. Kuulata nende lugusid ja neid loomu-

Nad palvetasid, leinasid ja laulsid. Anne Helene Gjelstad leidis end millegi uue keskelt. “Ma nägin midagi, mis oli ainulaadne, eriline ja emotsionaalne,” vaatas ta ajale tagasi.

Aastal 2008 saatis saarerahvas viimsele teele **Koksi Leida**. Saare matusekombestikust sai osa siis saart külastanud fotograafki. Kohalikud riietasid ta sinisesse ja kutsusid ta tseremooniat pildistama.

Hiljem tulid hüvasti jätma mehed. Ja Koksi Leida lahkus kodunt.

Naised katsid kõõgis laua, mehed ootasid õues.

Õigeusu kiriku kombestiku järgi kuulus matuse juurde kirikus käimine.

“Siis mõistsingi, et mu projekti keskmes peavad olema vanad naised,” märkis Gjelstad, kelle sõnusti alustas ta Kihnu ja Manija elu ja kultuuri pildistamist eelkõige käsitöö ja tekstiili pärast.

Anne Helene Gjelstad

Anne Helene Gjelstad

Anne Helene Gjelstad

Anne Helene Gjelstad märkis, et **Vahtra Heljul** (foto 2008) oli pildistamise eel vaid üks tagasihoidlik soov: kaadris peaks olema tema armastatud lehm.

Ligemale 11 aastat väldanud projekti käigus mõistis norrakas, kui tähtsad on Kihnu ja Manija naistele loomad. Gjelstad võttis osa lüpsmisest ja sai ajalugu ja kultuuri uurides endale selgeks, et traditsiooniliste rõivaste materjal ei tule poest, vaid oma lammastelt ja põllult.

Välismaalased sõidavad tihti Kihnu saarel ringi ja otsivad Virve kodu. Üsna tihti, hoidmaks ta privaatsust, juhivad saareinimesed külalised vales suunas. Nii kirjutas Anne Helene Gjelstad, rääkides Järsumäe Virvest (foto 2008).

“Kui me sõpradeks saime, oli ta ka kaks kitse. Virve rääkis, kui tervislik on piima juua kohe pärast lüpsmist, otse nõust,” jagas Gjelstad häid mälestusi. Nagu teisedki saare naised tunneb ta Virvet sooja ja külalislahke inimesena, eluröömsa ja armsa naisena. Ent Virve elu pole kulgenud roosiliselt. Nõukogude ajal jättis ta hüvasti emaga, kelle sõdur pidi õues maha laskma. Seda ei juhtunud ja lapsed leidsid mamma õuest hangest, näost kahvatu.

likus keskkonnas pildistada. Keset põlde või voodile toetumas, lüpsmas, rohimas või kudumas. Iga kaader oli kui pusletükk, mis muutis pildi Kihnust ja Manijast aina selgemaks.

“Siinses kultuuris on nii palju elu. Ja see on elus,” jätkas norrakas. “Tore on näha, kuidas asjad arenevad, kuid pildid näitavad, kui traditsiooniline kõik endiselt on.” Muinasjutuline ja siiras, ilustamata ja inspireeriv – omadussõnad, mille Gjelstad oma kogemust kirjeldades lugudesse ja raamatussegi põimis.

Saare naised võtsid külalise avasüli vastu. Näiteks said esimest korda pildile Kihnu Virve ja tema poeg Eedi. “Teame, kui palju on Virvest pilte. Kuid ta pojalt ei olnud ühtegi kaadrit, kus ta on koos emaga,” oli Gjelstad üllatunud. Nii paluti külalisel ema-poega pildistada. “See tuletas meelde, kui tähtis on fotograafia.”

Tiidu Mari, kes suri Gjelstadi sünnipäeval, soovis, et ta lastelastel oleks vanaemast ilusad ja head pildid. Teisisõnu: mälestused.

Norrakas saatis teose kõikidele osalistele. Neilegi, keda enam meiega pole. “Neil naistel on järglased,” märkis fotograaf. Mõni aeg tagasi jõudis tema postkasti kiri: “See on minu vanaema!”

Pulli Anni vana erkroheline pliit ja roosa-oranži-valgekirju lillmusteriga toolikate kinnitasid Anne Helene Gjelstadile taas, kui tähtsad on saarerahva kultuuris värvid. Ja mitte vaid rõivastel.

“See foto on tulvil detaile: vana veekeetja ja pann, ahjupuud ja Jyski kilekott, mis annavad aimu, kuidas Pulli Anni elas. Ja kui vähesega pidi ta hakkama saama,” mäletas Gjelstad.

Anne Helene Gjelstad